

POSTANOWIENIE

Dnia 4 października 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. B.

przeciwko Towarzystwu Przemysłowemu Zakładów Mechanicznych L., R. i L. S.A.
w W.

o stwierdzenie nieważności uchwał ewentualnie o uchylenie uchwał walnego
zgromadzenia spółki akcyjnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 4 października 2012 r.,

skargi kasacyjnej powoda od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 16 września 2011 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i zmienia postanowienie
Sądu Okręgowego z dnia 20 maja 2011 w ten sposób, że
odmawia odrzucenia pozwu.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 20 maja 2011 r. Sąd Okręgowy odrzucił pozew T. B. o stwierdzenie nieważności uchwał nr 11 i 13 walnego zgromadzenia akcjonariuszy Towarzystwa Przemysłowego Zakładów Mechanicznych L., R. i L. S. A. w W., ewentualnie o uchylenie uchwał nr 12 i 13 powołując się na stan zawisłości sporu, wobec wniesienia przez tego samego powoda odrębnego pozwu, który został doręczony wcześniej niż w niniejszej sprawie z żądaniem ustalenie nieistnienia uchwał tych samych uchwał 11 i 13, ewentualnie stwierdzenia ich nieważności, ewentualnie uchylenia uchwał nr 12 i 13.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 16 września 2011 r. oddalił zażalenie powoda wniesione na to postanowienie uznając, że odrzucenie pozwu uzasadnia tożsamość stron oraz tożsamość przedmiotu i podstawy sporu. Sąd Apelacyjny zakwestionował stanowisko powoda, że w obrocie występują dwie odrębne spółki funkcjonujące pod tą samą firmą, z której jedna jest wpisana pod numerem RHB 1... jako powstała w 1918 r., a druga – pod numerem 4... jako powstała w 1995 r., przy czym jedna z tych spółek występuje w charakterze strony pozwanej w niniejszej sprawie, a druga – w równoległej sprawie XX GC 278/10.

Zdaniem Sądu, istnieje tylko jedna spółka pod firmą Towarzystwo Przemysłowe Zakładów Mechanicznych L., R. i L. S.A. w W., która powstała w 1918 r. i działa do chwili obecnej – po ustanowieniu przez Sąd Rejonowy kuratora w celu zwołania walnego zgromadzenia akcjonariuszy. Nowo wybrany zarząd tej spółki złożył dnia 21 lipca 1995 r. wniosek o wpisanie zmian do rejestru handlowego. Postanowieniem z dnia 11 sierpnia 1995 r. Sąd Rejonowy zarządził wpis do RHB obejmujący firmę, siedzibę, przedmiot działalności, kapitał zakładowy i dane personalne prezesa zarządu spółki. Wpis został dokonany pod nowym numerem 4..., a w rubryce data sporządzenia statutu lub umowy został wpisany akt notarialny z dnia 7 lipca 1995 r., odnoszący się o zgromadzenia akcjonariuszy zwołanego przez kuratora ustanowionego przez Sąd Rejonowy. Jak wynika z tego protokołu, na zgromadzeniu akcjonariuszy zostały tylko wybrane organy spółki. Brak wobec tego podstaw do przyjęcia, że nowa osoba prawna powstała wyłącznie

na skutek dokonanego w 1995 r. wpisu. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że powstanie spółki akcyjnej to proces wieloetapowy wymagający przede wszystkim zgody akcjonariuszy na zawiązanie spółki akcyjnej i brzmienie statutu. Z innych dokumentów zebranych w postępowaniu rejestrowym wynika, że nie została zawiązana żadna nowa spółka i nie został również sporządzony statut drugiej spółki. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, rolą sądu rejestrowego jest jedynie rejestracja istniejących podmiotów i zdarzeń, a nie kreowanie nowych podmiotów prawa.

Obowiązujące w dacie dokonania przedmiotowego wpisu (1995 r.) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lipca 1934 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu a nadto co do §§ 5, 8, 55, 62, 65-69 i 77 w porozumieniu z Ministrem Skarbu, a co do §§ 60 i 64 w porozumieniu z Ministrem Komunikacji oraz Poczty i Telegrafów o rejestrze handlowym (Dz. U. z 1934 r. Nr 59, poz. 511), przewidywało w § 47 możliwość dokonywania wpisów dotyczących danego podmiotu po nowym numerem. Odbywało się to w drodze przeniesienia wpisów dotyczących danej spółki pod nowy numer rejestru, jeżeli zmiany, które zaszły w spisie danej firmy, były tak liczne, że przez ich wciągnięcie ucierpiałaby znacznie przejrzystość wpisów w rejestrze. Wprawdzie przepis ten wymaga poczynienia odpowiedniej adnotacji w starym i nowym wpisie, to jednakże w ocenie Sądu Apelacyjnego brak takiej adnotacji nie może skutkować przyjęciem, iż chodzi o nowy podmiot. Ostatecznie Sąd Apelacyjny przyjął, że Sąd Rejonowy dokonując na wniosek, postanowieniem z dnia 11 sierpnia 1995 r. wpisu danych nowego prezesa spółki, dokonał także przeniesienia pod nowy numer rejestru RHB danych obejmujących firmę, siedzibę, przedmiot działalności i kapitał zakładowy i akcje. Zaznaczył też, że przyjęcie istnienia w obrocie dwóch odrębnych spółek skutkowałoby koniecznością oddalenia jednego z powództw *a limine*, wobec braku legitymacji czynnej powoda do zaskarżenia uchwał spółki, której nie jest akcjonariuszem.

Ponadto, jak wskazał Sąd Apelacyjny, w obu postępowaniach, które toczą się przed Sądem Okręgowym pod sygnaturami XX GC 278/10 oraz XX GC 279/10 powód, powołując się swój status akcjonariusza, kwestionuje te same uchwały, podjęte przez walne zgromadzenie akcjonariuszy w dniu 26 marca 2010 r. Zakres żądań pozwu w niniejszej sprawie, obejmujący w pierwszej kolejności ustalenie

nieistnienia przedmiotowych uchwał, ewentualnie stwierdzenia ich nieważności i ewentualnie ich uchylenia, pokrywa się z żądaniami ewentualnymi zgłoszonymi w sprawie XX GC 278/10.

Ponieważ odpis pozwu w niniejszej sprawie został doręczony pozwanej spółce później, w ocenie Sądu Apelacyjnego trafnie uznano, że w sprawie zachodzi negatywna przesłanka procesowa w postaci zawisłości sporu, co uzasadniało konieczność odrzucenia pozwu, a to z kolei usprawiedliwiało oddalenie zażalenie na tę decyzję Sądu Okręgowego.

Powód T. B. wniósł skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego. Oparł ją na obu podstawach wymienionych w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach przepisów postępowania zarzucił naruszenie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie na skutek przyjęcia tożsamości podmiotowej i przedmiotowej skutkujące odrzuceniem pozwu; art. 328 § 2 k.p.c. przez wadliwe uzasadnienie, z którego wynika wewnętrzna sprzeczność co do tożsamości podmiotowej strony pozwanej. Ponadto, powód zarzucił naruszenie prawa materialnego a to: art. 12 k.s.h. przez jego niezastosowanie, pomimo iż powstała nowa osoba prawna na skutek dokonania wpisu do rejestru przedsiębiorców; art. 17 ust. 1 k.s.h. przez jego niezastosowanie i brak przyjęcia, że dane wpisane do rejestru przedsiębiorców są prawdziwe; art. 45 Konstytucji RP przez pozbawienie powoda możliwości obrony jego interesów prawnych. Na tych podstawach powód wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Bezpodstawnie zarzuca się w skardze kasacyjnej naruszenie art. 328 § 2 k.p.c., które łączy się z wystąpieniem wewnętrznej sprzeczności w rozumowaniu Sądu. Zarzut ten nie znajduje faktycznego potwierdzenia w treści pisemnych motywów postanowienia Sądu Apelacyjnego. W żadnym miejscu uzasadnienia nie stwierdza się możliwości odrzucenia pozwu ze względu na brak zdolności sądowej pozwanej spółki. W jednym tylko fragmencie Sąd Apelacyjny zakładając hipotetycznie, że istnieją w obrocie dwie spółki o tej samej firmie przyjął,

że powództwo w niniejszej sprawie musiałoby zostać oddalone ze względu na brak legitymacji po stronie powodowej.

Należy natomiast zgodzić się z wnoszącym skargę kasacyjną co do naruszenia art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., przy czym nie wszystkie zarzuty związane z tym uchybieniem są usprawiedliwione.

Sąd drugiej instancji zasadnie przyjął, że w dwóch wymienionych sprawach występuje po stronie pozwanej ten sam podmiot, a mianowicie spółka kapitałowa wpisana do rejestru handlowego w 1918 r. pod numerem 1... i pod firmą Towarzystwo Przemysłowe Zakładów Mechanicznych L., R. i L. S. A. w W. Zgodnie z treścią art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770 z późn. zm.), do czasu rejestracji zgodnie z przepisami ustawy o Krajowym Rejestrze, zachowuje moc do dnia 31 grudnia 2013 r. wpis tej spółki do rejestru handlowego skutkujący nabycie osobowości prawnej. Pomimo, iż wpis w związku z postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 21 lipca 1995 r. został uskuteczony w rejestrze handlowym pod nowym numerem porządkowym, niewątpliwie jest, że stanowił on kontynuację wpisów dotychczasowych, dotyczących tej samej spółki, wpisanej pod tą samą firmą w 1918 r. pod numerem 1.... Wystarczy tylko odwołać się do zdarzeń, które poprzedziły wpis dokonany w 1995 r.

Po pierwsze, wniosek o ustanowienie kuratora skierowany do Sądu Rejonowego odnosił się do spółki Towarzystwo Przemysłowe Zakładów Mechanicznych L., R. i L. S. A. w W. wpisanej w rejestrze handlowym pod numerem 1... (k. 208 akt).

Po drugie, orzeczenie Sądu uwzględniającego wniosek o ustanowienie kuratora zawierało jednocześnie zobowiązanie do zwołania walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki tej spółki (k. 212 akt).

Po trzecie, walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej, na którym powołano organy spółki zostało zwołane przez ustanowionego przez sąd kuratora spółki wpisanej do rejestru handlowego pod numerem RHB 1... (k. 214 akt) .

Po czwarte, wniosek do sądu rejestrowego o wpisanie zmian w składzie zarządu znajdował oparcie w dotychczasowych czynnościach podjętych z udziałem

kuratora ustanowionego przez sąd odnosił się do spółki wpisanej pod numerem RHB 1... (k. 213 akt).

Po piąte, dokonana z urzędu przez Sąd Rejonowy denominacja kapitału zakładowego, bez względu na to, czy została przeprowadzona prawidłowo, to jednak odnosiła się do ostatnio zarejestrowanej wysokości kapitału zakładowego spółki przedwojennej wpisanej w rejestrze handlowym pod numerem RHB 1... (k. 216 od. akt zob. odnośnie do obowiązku przeliczenia kapitału akcyjnego (obecnie zakładowego) na nowe jednostki pieniężne też uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2005 r. III CZP 2/05, OSNC 2006, nr 3, poz. 43).

Wszystkie te okoliczności w oczywisty sposób potwierdzają, że pomimo wadliwości samego orzeczenia z dnia 21 lipca 1995 r., mającego w istocie rozstrzygać wnioski o wpisanie zmian danych spółki uprzednio wpisanej do rejestru handlowego, orzeczenie to nie tworzy żadnego nowego podmiotu, a stanowi jedynie kontynuację wpisów dotyczących tej przedwojennej spółki, zarejestrowanej w 1918 r. pod numerem RHB 1....

Odmienne wnioski, jakie powód wywodzi z treści postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 21 lipca 1995 r. są w świetle przedstawionych okoliczności nieuzasadnione. Tezy o funkcjonowaniu w obrocie dwóch spółek o tej samej firmie, przy czym wówczas jedna z nich nie miałaby organów powołanych do prowadzenia jej spraw, nie usprawiedliwiają przytoczone w skardze kasacyjnej przepisy art. 12 k.s.h. oraz art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst Dz. U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186 z późn. zm. dalej jako ustawa o KRS). Wystarczy wskazać, że art. 12 k.s.h. nie ma zastosowania do zdarzeń, które nastąpiły przed wejściem w życie Kodeksu spółek handlowych, a treść tego przepisu odnosi się do spółki kapitałowej w organizacji, nowej jednostki organizacyjnej wyposażonej w zdolność prawną (art. 11 k.s.h.), o której mowa w art. 33¹ k.c. W poprzednim stanie prawnym brak było bezpośrednich rozwiązań ustawowych, które regulowałyby status prawny spółki kapitałowej na wstępnym etapie stadium organizacji, a nabycie osobowości prawnej przez spółkę akcyjną z chwilą rejestracji przewidywał art. 335 § 1 k.h.

Przytoczony w skardze kasacyjnej art. 17 ust. 1 ustawy o KRS odnosi się tylko do wpisów do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 17 ust. 1 w zw. z art. 1

ust. 1 ustawy o KRS) i nie ma podstaw do jego zastosowania do wpisów dokonanych w innych rejestrach, w tym także w rejestrze handlowym. Uchyła się spod oceny Sądu Najwyższego zarzut naruszenia art. 45 Konstytucji RP, który skarżący uzasadnia jedynie w ten sposób, że zagadnienie prawdziwości wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym jest szczególnie istotne z punktu widzenia ochrony interesu jednostki poszukującej tej ochrony na drodze sądowej.

Pomimo dotychczasowej oceny skargi kasacyjnej, zaskarżone orzeczenie podlega uchyleniu a stan sprawy usprawiedliwia zmianę zaskarżonego postanowienia przez zmianę orzeczenia Sądu Okręgowego z dnia 20 maja 2011 r. sygn. akt XX GC 279/10 w ten sposób, że należało odmówić odrzucenia pozwu. Rozstrzygnięcie to jest wynikiem oceny innych – poza podmiotowymi – przesłanek, które stanowią o zawisłości sporu w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Według utrwalonego w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądu, tożsamość roszczeń zachodzi, gdy identyczny jest przedmiot i podstawa sporu (zob. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1971 r., II CZ 59/71, OSNCP 1971, nr 12, poz. 226 oraz z dnia 19 kwietnia 1999 r., III CKN 143/99, niepubl., a także wyrok z dnia 24 marca 2011 r., I CSK 451/10, niepubl.).

W wyroku z dnia 1 czerwca 2011 r. (II CSK 427/10, niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał, że tożsamość roszczeń zachodzi, kiedy sąd ma w obu sprawach orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tego samego żądania i kiedy rozstrzygnięcie jednej ze spraw oznacza rozstrzygnięcie także drugiej.

Tak rozumiana tożsamość roszczeń nie występuje pomiędzy roszczeniem o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej, a roszczeniem o stwierdzenie nieistnienia tych samych uchwał. Podstawę każdego z tych powództw stanowią inne zdarzenia.

W odniesieniu do uchwał nieistniejących będą to takie przypadki, których nie można uznać za uchwały walnego zgromadzenia wspólników, choćby nawet osoby podejmujące uchwały nadawały im taką nazwę. Uchwała nieistniejąca, to uchwała nosząca tylko pozory uchwały ustawowego organu spółki, który w istocie takiej uchwały nie podjął. Uchwały te nie istnieją w znaczeniu prawnym od chwili ich

podjęcia (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1991 r., I CR 4120/90, niepubl.; z dnia 14 kwietnia 2002 r., I CRN 38/92, OSNC 1993/3/45; z dnia 16 lutego 2006 r., III CK 296/04, OSNC 2006/2/31; z dnia 12 maja 2006 r., V CSK 59/06, niepubl.; z dnia 4 stycznia 2008 r., III CSK 238/07, niepubl.).

Powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały oparte jest na zarzucie jej sprzeczności z ustawą, przy czym przesłanki stwierdzenia nieważności uchwały mogą mieć charakter zarówno materialny jak i formalny. Do zanegowania skutków prawnych uchwały sprzecznej z ustawą dochodzi dopiero w razie uwzględnienia powództwa o stwierdzenie jej nieważności (tak w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06, OSNC 2007/7-8/95). Inne też są przesłanki i podstawy powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej (zob. art. 422 § 1 k.s.h. a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 510/08, niepubl.).

Stwierdzenia te są istotne, albowiem w obu toczących się sprawach zostały zgłoszone żądania określone w nauce prawa cywilnego jako żądania ewentualne. Zasadnicze znaczenie dla istnienia przedmiotowej tożsamości roszczeń mają jednak roszczenia główne, zgłoszone na pierwszym miejscu. Żądanie ewentualne jest bowiem żądaniem zgłoszonym w pozwie na wypadek nieuwzględnienia przez sąd żądania zgłoszonego na pierwszym miejscu. Z tego względu Sąd orzeka o żądaniu ewentualnym tylko wówczas, gdy oddali żądanie zgłoszone na pierwszym miejscu (zob. m. in. wymieniony wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r. a także wyrok z dnia 12 stycznia 2009 r. IV CSK 219/11, niepubl.).

Stosownie do wyniku dotychczasowych rozważań należy jeszcze raz podkreślić, że różny jest przedmiot i podstawa roszczeń głównych w sprawach toczących się przed Sądem Okręgowym pod sygnaturami XX GC 279/10 oraz XX GC 278/10. Wobec tego nie można przyjąć, że istnieje tożsamość roszczeń w obu toczących się pomiędzy tymi samymi stronami sprawach, w których zgłoszono żądania ewentualne w sytuacji, kiedy żądanie zgłoszone jako główne w jednej ze spraw zostało zgłoszone jako ewentualne w innej sprawie.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej na podstawie art. 398¹⁶
k.p.c.